

Миле Ракић*

Институт за политичке студије, Београд

УТИЦАЈНИ ФАКТОРИ НА ОСТВАРИВАЊУ НАЦИОНАЛНИХ ИНТЕРЕСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (политичко-безбедносни аспект)**

Сажетак

У процесу обликовања националних интереса који су од политичко-стратегијског значаја за државу, преплићу се политички, економски, идеолошки, војни, културни и други промењиви и непромењиви чиниоци. Њихово остваривање води државу у контакте са другим државама, при којима могу настати сукоби уколико се један или више интереса једне државе кесе са интересима и циљевима друге државе. Државе организују заштиту интереса кроз систем националне безбедности. Рационално и реално одређивање националних интереса, а исто тако и механизма заштите, важни су елементи стабилности државе и међународне заједнице. Циљ рада је да укаже на императивну потребу изградње модерног капацитета система националне безбедности. У процесу модернизације националне безбедности, користећи компаративне методе, анализе садржаја и друге релевантне методе, уочено је да у парадигми политичко-безбедносне изградње безбедности државе лежи критична потреба државе да поседује ефикасну војску, као један од елемената једначине националне безбедности.

Кључне речи: држава, безбедност, одбрана, политика.

---

* Виши научни сарадник.

** Текст је резултат рада на пројекту бр. 179009 који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Савремене међународне односе сачињава свеукупност релативно стабилних билатералних и мултилатералних односа између територијално разграничених друштава организованих у државе као основне субјекте међународних односа, савеза држава и других облика међудржавних интеграција. Чињеница је да држава, као територијална, политичка, економска и културна целина, не може да егзистира и да се развија самостално, већ је упућена на повезивање са другим државама, на регионалном и глобалном нивоу. Односи између држава, исказани у облику спољно-политичке активности, одређени су дефинисаним вредностима, националним и државним интересима и циљевима које је потребно остварити или заштитити на достигнутом нивоу. У том смислу, у зависности од степена усклађености вредносних ставова, интереса и циљева, „у међународним односима се развија низ процеса чија су два крајња вида процеси сарадње и процеси сукоба“.¹ Ако су интереси и циљеви две или више држава усклађени, нису усмерени једни против других и уколико њихова заједничка реализација представља оптимално решење, долази до развоја процеса сарадње. Уколико су вредносни ставови држава битно различити, са супротстављеним интересима и циљевима, развијају се процеси сукобљавања различитог облика и интензитета. Свака држава, као међународни субјект, дефинише своје националне интересе и циљеве који се на различит начин остварују и рефлектују на међународне односе, мир и стабилност у свету.

Национални (државни) интерес представља јединство елемената на којима се заснивају основне потребе једне нације или државе, укључујући самоочување, национални интегритет, економску сигурност и војну безбедност. Витални национални (државни) интерес може се дефинисати као корист, добит, погодност од посебног значаја за опстанак нације. Он не може бити предмет преговарања, а ради његове заштите нација и држава су спремне да ангажују све расположиве снаге, укључујући и употребу силе или претњу њене употребе. Народ и држава без јасно дефинисаних националних и државних интереса и циљева данас, у време наглих промена у свету и огромних противречности интереса субјеката у међународној заједници веома тешко могу опстати и бити просперитетни. Национални интереси су најопштија програмска опредељења државних органа и релевантних политичких субјеката ради остваривања и заштите највиших друштвених

---

1) Милосав Симић, *Савремени међународни односи и рат*, ВИНЦ, Београд, 1988, стр. 212.

вредности и потреба. Дакле, национални интереси представљају најопштија програмска одређења, заснована на вредностима и потребама које одређено друштво настоји да достигне. Ти интереси су одувек били у центру пажње државе, при чему су се најпре односили на чување државе (безбедносни интереси), а затим се њихов захват проширио на друге друштвене сфере (нпр. одбрана државе, повећање националног благостања, стварање повољног светског поретка и промовисање демократских вредности).² Због њиховог значаја ови интереси се дефинишу и као витални или веома важни. Доктрином Војске Србије дефинисано је да „Република Србија штити своје интересе изградњом и ангажовањем јединственог и ефикасног система одбране, развијеном међународном сарадњом и изградњом поузданог партнерства с другима земљама и безбедносним савезима у јачању сарадње, поверења и стварању повољног безбедносног окружења, учешћем у мултинационалним операцијама под окриљем Уједињених нација (УН) ради изградње и очувања мира у региону и свету, као и пружањем подршке цивилним властима у супротстављању претњама безбедности“.³

1. СИСТЕМИ БЕЗБЕДНОСТИ - ОДБРАНЕ

Систем одбране у интеракцији са другим државним системима треба да обезбеди заштиту националних интереса и вредности, а у складу са дефинисаним мисијама и задацима. Организацијска структура система одбране треба кадровски и материјално да омогући складан однос потреба и могућности државе у конкретним друштвено-историјским околностима. Комплетнији приступ систему одбране, као отвореном систему, намеће потребу његове анализе у контексту општих поставки теорије организације. Систем одбране не чине само социјални, него и техничко-технолошки подсистеми и елементи. Због тога се у литератури он често означава као сложен социо-технички систем, са специфичним карактеристикама функционисања у контексту деловања различитих интерних и екстерних фактора. Успешност система одбране сваке државе у директној је зависности од степена развоја економије, друштвене и политичке стабилности државе и изграђености институција. Уколико је виши степен развијености

2) Donald E. Nuechterlein, „United States National Interestsina Restructuret world“, *America Recommitet*, Lexington, University Press of Kentucky, 1991. p. 17.

3) Доктрина Војске Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 44/10.

економије и савршеније друштвено и политичко уређење, утолико је поузданија и јача основа за изградњу савременог система одбране. Због тога се анализа националног система одбране по правилу посматра у конкретним историјским условима, са посебним освртом на место, улогу, тип и основне карактеристике субјеката система. Да би систем реализовао дефинисану друштвену улогу, ради се Стратегија система одбране, као програмски оквир. Данас су „популарни“ коалициони системи одбране који означавају војно-политичке савезе које формирају државе на основу међудржавних уговора којима се дефинишу сва значајнија питања функционисања коалиције. Коалициони системи одбране, свакој држави чланици савеза, обезбеђују висок степен заштите националних интереса. Међутим, коалициони системи одбране имају и одређене недостатке, као што су: ограничен државни суверенитет и аутономност у домену послова одбране; није загарантована потпуна безбедност држава чланица у случају наглих и неконтролисаних безбедносних промена; националне доктрине и стратегије су у знатној мери унифициране и стандардизоване; производња оружја и логистичка подршка у знатној мери су ослоњене на друге државе итд. На коалиционом моделу безбедности и одбране своју безбедност најчешће заснивају мале државе, које разлику безбедносних потреба и могућности надокнађују кроз сарадњу и партнерство у војно-политичким интеграцијама.

Национални системи, у односу на друге врсте система безбедности, имају одређене предности као што су: одбрана државних интереса без преношења надлежности на савезнике, коалиције или савезе; државе постижу већи степен изворне независности и самосталности у спољној и унутрашњој политици; државе остварују виши ниво унутрашње стабилности (економске, политичке, војне и др.); националне доктрине одбране и стратегије имају висок степен независности; систем командовања и руковођења војском исцрпљује се у националним оквирима и сл. Међутим, анализе актуелних војно-политичких прилика указују на сву сложеност изградње и развијања таквог система одбране, у традиционалном значењу тог појма. Актуелни тренд безбедности на глобалном и регионалном плану указује на све већу диспропорцију између потреба и могућности за изградњу и модернизацију националних система одбране. Због тога су мале државе принуђене да тај несклад потреба и могућности надоместе кроз различите облике интеграције у коалиционе, односно наднационалне системе одбране и кроз различите облике сарадње. „Међутим, сама Стратегија националне безбедности, као и многи други пратећи

документи који се баве проблематиком евентуалне интеграције Србије нпр. у НАТО не приказује конкретан разлог (безбедносну платформу, безбедносне гаранције у случају оружане агресије, важне политичко-саветодавне механизме, партнерске циљеве итд.) због чега би нпр. НАТО био (или јесте) једини или најбољи избор за спољне интеграције из домена безбедности“.⁴ За очекивати је да ће државе убудуће на различит начин бити „принуђене“ да непосредније сарађују и да изграђују коалиционе системе одбране, који најчешће изискују мања новчана улагања уз гаранцију безбедности од различитих облика угрожавања безбедности. Данас ниједна држава у свету није у стању да самостално и без било чије помоћи обезбеди одбрану виталних националних интереса од свих облика угрожавања.

Фактори који опредељују Систем безбедности Републике Србије грубо се могу поделити на спољне и унутрашње. *Спољни чиниоци* потичу из стратегијског окружења и имају међународну, регионалну и националну димензију или аспект. *Унутрашњи чиниоци* система одбране имају безбедносни, политички, економски, демографски, техничко-технолошки, социјални, културни и етички карактер. Могу се класификовати на различите начине, али је битно уочити да они у суштини представљају све основне области друштвеног живота и основне функције државе. Унутрашњи или интерни чиниоци имају различит утицај на структуру и функционисање система одбране. Такође, од нарочитог значаја су и „национални интереси који произилазе из највиших вредности Републике Србије које су утврђене Уставом. „Дакле, безбедност са аспекта националних интереса државе представља егзистенцијално питање. Без могућности за остваривање безбедности на егзистенцијалном нивоу нема опстанка ни појединцу ни држави итд.“⁵

2. ВОЈНА МОЋ У ФУНКЦИЈИ ДОСТИЗАЊА НАЦИОНАЛНИХ ЦИЉЕВА И ЗАШТИТЕ НАЦИОНАЛНИХ ИНТЕРЕСА

Прецизних дефиниција безбедносне и војне моћи у литератури има врло мало. Углавном се под тим појмом, поједностављено као синоним, подразумевају, пре свега, оружане снаге и полиција једне земље. Полазећи од дефиниције и карактеристика савремене

4) Миле Ракић, Драган Јовашевић, *Изаови демократији*, Институт за политичке студије, Београд, 2011. стр. 42.

5) Исто, стр. 30-31.

них међународних односа, као и дефиниције и садржаја друштвене моћи, војна моћ се може дефинисати као *систем организованих војних ресурса којима се, у складу са усвојеним стратегијским и доктринарним опредељењима, применом различитих оружаних и неоружаних облика испољавања, стварају оптимални услови за остваривање виталних државних циљева и интереса*. Војна моћ је, с једне стране, чинилац – елемент друштвене моћи државе, а са друге стране, инструмент којим се, у спрези са осталим елементима друштвене моћи (пре свега економским и политичким) остварују или штите витални национални и државни интереси у процесу изградње међународних односа. Војна моћ је инструмент (средство) спољне политике у међународним односима. Војну моћ сачињавају следећи елементи: *војна стратегија и доктрина* као теорија, *оружане снаге* као организација и структура војних ресурса – потенцијал и *облици испољавања војне силе* као пракса (слика 1).

Слика 1. Елементи војног фактора.⁶

Елементи војне моћи нису статичне категорије већ се налазе у непрекидном интерактивном односу, како између себе тако и између осталих елемената друштвене моћи (пре свега са економским елементом). Полазни елемент у изградњи и развоју војног фактора су стратегија и доктрина у којима се, сагласно објективној анализи стварности, дефинишу интереси и циљеви који се желе остварити или сачувати, као и опредељење за оптимални начин њихове реализације у складу са постојећим условима (спољним и унутрашњим). На основу тако дефинисаних интереса

6) Божидар Форца, „Научна изграђеност и чиноици војне стратегије”, Институт ратне вештине, ВИЗ, Београд, 2001, стр. 474.

и циљева, а у складу са сопственим могућностима, формирају се и развијају оружане снаге, које у процесу организовања, опремања и оспособљавања, изграђују потребне способности за достизање пројектованих циљева. Примена војне силе у пракси може имати различите облике. У зависности од њене ефикасности и измењених услова, врши се повратни утицај, у смислу редефинисања доктринарних опредељења или реорганизације оружаних снага. Оптимални развој војног фактора подразумева континуални процес и уједначен (избалансиран) развој појединих елемената: теорије, организације и праксе. Организација оружаних снага има организациони и технички аспект. У организационом смислу, организација оружаних снага обухвата: модел попуне, састав, структуру, функционалну и просторну организацију, систем командовања и логистичке подршке. У зависности од степена утицаја различитих фактора (политички систем, економске могућности, усвојена општа стратегија и доктрина, карактеристике простора, физиономија савремених ратова, искуства, демографске карактеристике, традиција, прихваћени међународни правни акти који дефинишу употребу оружаних снага и др.) развијају се, дограђују и усавршавају организација и употреба оружаних снага. Организација Војске Србије, односно целокупног Система безбедности је доктринарно уређена. Развија се на најбољим домаћим и страним искуствима и достигнућима научне мисли у области одбране и војне делатности.

3. ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА

Систем попуне субјеката безбедности и војске код нас се креће од регрутног до чисто професионалног, што пре свега зависи од економских могућности земље и достигнутог нивоа научно-технолошког развоја. Република Србија се од 2010. године определила за трокомпонентност састава Војске Србије, која подразумева попуну професионалним припадницима, активном и пасивном резервом. Стални састав чине професионални припадници Војске Србије и војници на (добровољном) служењу војног рока, док резервни састав чине војници, подофицири и официри који попуњавају мирнодопско језгро Војске Србије и Министарства одбране – активна резерва и попуњавају ратне јединице Војске Србије – пасивна резерва. *Бројност оружаних снага-квантитет* има тенденцију опадања од краја 80-тих година 20. века, тј од завршетка „хладног рата“ и нестанка блоковске поделе света

уз истовремени пораст квалитета и способности оружаних снага који се остварује организационим променама и развојем средстава ратне технике. Димензионирање Војске Србије засновано је на начелу финансијске одрживости, која подразумева димензионираност и организацију „у складу са одбрамбеним потребама и финансијским могућностима Републике Србије“.⁷Процент становништва у мирнодопском контингенту оружаних снага у другој половини 20. века и првој деценији 21. века има сталну тенденцију опадања. *Однос величина мирнодопског и ратног контингента* је увек у корист ратног а његова вредност зависи пре свега од доктринарног опредељења земље. У земљама које су опредељење на офанзивну и доктрину одвраћања, разлика између ратног и мирнодопског контингента је мања него у земљама које су опредељене за одбрамбену доктрину. Све више на значају добијају комбиноване снаге за брзе интервенције и специјална дејства. Република Србија се доктринарно определила да Војску Србије функционално организује према намени у снаге за реаговање (хитно и брзо); главне одбрамбене снаге и снаге ојачања и према функцији у борбеним операцијама у снаге за командовање; борбене снаге; снаге за борбену подршку и снаге за обезбеђење.⁸*Видовска структурираност* оружаних снага је условљена достигнутим степеном научног и техничко-технолошког развоја као и усвојеним доктринарним опредељењима. Копнена војска је најзаступљенији вид у оружаним снагама али је његова заступљеност различита. Код неразвијених земаља заступљеност КоВ-а је и преко 90%. У земљама које су се определиле за офанзивну доктрину и које су достигле висок степен техничко-технолошког развоја, степен заступљености КоВ-а опада на рачун пораста заступљености „техничких видова“ као што су РВ и ПВО или Ратна морнарица.

4. МАТЕРИЈАЛНИ РЕСУРСИ

У досадашњем периоду, највећи утицај на развој материјалних ресурса - средстава наоружања и војне опреме (НВО) имао је бурни научни и техничко-технолошки развој у свету, што ће се као тенденција сигурно задржати и у наредном периоду. Са аспекта развоја средстава ратне технике, највећи утицај су имали развој електронских средстава а у последње време доминантни

7) Доктрина Војске Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 44/10, стр. 31.

8) Исто 37-39.

утицај има развој информатичких и комуникационих технологија. Овакав квалитативни помак у развоју средстава НВО пресудно је утицао на стратегијска и доктринарна опредељења као и на облике испољавања војног фактора, што наводи на закључак да у савременим условима материјално-технички фактор чини суштину (бит) војног фактора у целини. Други битни моменат, када се разматра развој материјалних ресурса и развој безбедности у целини, представља висина финансијских средстава које поједине земље издвајају из бруто националног дохотка (производа) у виду војног буџета. Висина издвајања средстава за потребе војног буџета има сталну тенденцију пораста у свету што је изазвано, с једне стране настојањем да се одржи и унапреди ниво борбених способности оружаних снага, а са друге стране потребом покривања све већих трошкова испољавања војног фактора у интегративним и дезинтегративним процесима у свету. Обзиром да су финансијска средства лимитирајући фактор и услов развоја оружаних снага (реорганизација, модернизација, опремање новим средствима НВО, обука и др.) као и облика и обима ангажовања истих, може се слободно рећи да је анализа тенденција буџетских издвајања за потребе војске основни индикатор тенденције развоја војног фактора сваке земље, односно војног фактора уопште.

5. ИЗГРАДЊА ВОЈНЕ МОЋИ ЗАСНОВАНЕ НА СПОСОБНОСТИМА ДРЖАВЕ

Статус било које пројектоване способности не зависи толико од способности сопствених капацитета да пројектују капацитет безбедности и његову моћ, колико од релативног утицаја те способности на окружење у коме се испољава. Дакле, анализу тренутног статуса капацитета безбедности и нарочито војне моћи, треба посматрати на основу широког разумевања и у контексту међународног, геополитичког и безбедносног окружења. То је готово постао клише данас, када је међународно безбедносно окружење постало сложеније, несигурно и опасније него икада раније. Када се војна моћ посматра кроз призму националне безбедности, то се повезује са сталним променама у међународном геополитичком сценарију који директно утиче на савезе и коалиције или билатаралне и мултилатералне тензије, које у неком другачијем безбедносном окружењу не морају имати велики значај. Иако се свет налази у поодмаклој фази глобализације, професионални аналитичари међународних односа тврде да тренутно једну од

кључних промена представља повећање значаја унутрашње политике у одређивању правца страних политика. Унутрашње политичке принуде сада играју виталну улогу у одређивању реакције једне државе на спољне стимулансе (националне политике држава), нарочито по питањима која се тичу националне безбедности. Друга значајна промена представља одређење националних држава да посегну за ангажовањем војних капацитета у очувању националне безбедности, дефинисаном на најшири могући начин, иако је до половине 2015. године преовладавало уверење да се вероватноћа рата држава-држава прогресивно смањује. Савремени сукоб, данас обухвата низ операција где је на једном крају спектра пружање хуманитарне помоћу у случају природних несрећа и катастрофа, НХБ акцидента и слично, у средини су сукоби високог интензитета држава-држава, док се на другом крају спектра налазе ратови националног опстанка. Овај веома широк спектар могућих односа војних снага додатно компликује промењива природе и непредвидљивост варијација сукоба у темпу и интензитету, у било ком тренутку. Ово су огромна напрезања за целокупан систем безбедности државе. Међутим, промењиве нијансе националне безбедности, као и повећана одговорност оружаних снага, нису у довољној мери схваћени у већини држава. Данас је неопходно схватити да су национална безбедносна питања пресељена ван делокруга чисто војних решења, односно да су са делокруга Министарства одбране пренесена на делокруг целокупне владе, и политике коју води влада. У таквом приступу националној безбедности, сви елементи националне моћи, од којих су главна четири: економска, дипломатска (политичка), информативна и војна способност, анагажовани су у заједничком обухвату. Овде постоји инхерентност, јер са једне стране имамо пораст случајева употребе оружаних снага (ратно-хушкачка политика), док са друге стране паралелно имамо развој стратегијског концептуалног нивоа националне безбедности који смањује значај војне акције (политика очувања безбедности на свим нивоима). На највишим нивоима одлучивања тј. на нивоу демократске власти државе, развијено је категорично схватање да се савремене претње по националну безбедност не могу неутралисати само војном акцијом, већ је неопходно заједничко деловање свих елемената државне власти. Приступ националној безбедности конципиран на активном учешћу свих министарстава у влади заснива се на приступу чију основу представљају национални ефекти, што представља шире схватање од традиционалног схватања безбедности, при чему

се тежи постизању трајног решења за безбедносне претње кроз промену образаца понашања непријатеља, до финалног циља - веровање у систем и системска решења, без улажења у оружане конфликте. Како је промена веровања у систем готово немогућа, оптимално решење је промена когнитивног домена противника и његово приближавање сопственом, чиме се осигурава да акције које могу бити штетне по нечије сопствене интересе не буду ни покренуте. Природно је да оружане снаге играју примарну улогу у достизању жељеног крајњег стања (стабилна безбедност), кроз ефективно наношење пораза непријатељевим снагама на терену. Ово представља прву групу ефеката и у њој је доминантна војна акција. Уједно ово је и најједноставнија група за планирање и извршење, која захтева најмање времена, па јој стога најчешће прибегавају све државе. Дакле, јасно је да се војни допринос *приступу базираном на националним ефектима* смањује са почетком примене групе захтева вишег нивоа, иако задаци стварања безбедног радног окружења за владине агенције представљају кровни услов који само војска може да осигура. Ово би могло укључити обликовање активности војске у и око зоне извођења операције, као и ефикасно одвраћање потенцијалног непријатеља од било које активности која ремети спровођење операција од стране владиних агенција. Математичким језиком речено, у овој парадигми лежи критична потреба државе да поседује ефикасну војску, као један од елемената једначине националне безбедности. Република Србија своју војну моћ изграђује кроз изградњу квалитативних и квантитативних својстава Војске Србије, која се исказују у три међусобно повезане компоненте: концептуална, морална и физичка.⁹ Концептуална компонента обухвата предвиђања промена у сфери војне делатности и обезбеђују визију развоја система и основу за благовремену промену система и начина размишљања припадника Војске Србије, у складу са савременим кретањима у области војне делатности.¹⁰ Концептуална компонента је дефинисана системом војне доктрине и почива на начелима употребе Војске Србије. Морална компонента се односи на способност Војске Србије исказану кроз вољу и кохезију да се у оружаном борби бори и победи, а у невојним изазовима, ризицима и претњама да свој пуни допринос у савладавању насталих криза.¹¹ Обухвата лидерство и способност управљања доделе-

9) Доктрина Војске Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 44/10, стр. 71-75.

10) Исто.

11) Исто.

ним ресурсима. Лидерство представља способност старешина да комбинујући формални ауторитет и личне особине обезбеде деловање потчињених у сагласности с јединственом намером ради достизања постављених циљева.¹² Способност управљања додељеним ресурсима огледа се у складном коришћењу ресурса ради достизања дефинисаних циљева у додељеним мисијама. Физичка компонента односи се на међусобну повезаност и усклађеност квалитативних и квантитативних својстава команди, јединица и установа Војске Србије за извршавање додељених мисија и задатака.¹³

6. ОБЛИЦИ ИСПОЉАВАЊА ВОЈНЕ МОЋИ

Када се говори о облицима испољавања војне моћи у међународним односима, најчешће се под тим појмом подразумева испољавање војне силе. Ако постојање војне моћи тј. одговарајућих војних ефектива, организованих, опремљених и припремљених да у складу са усвојеним доктринарним ставовима изврше додељену мисију посматрамо као потенцијалну енергију, облике кинетичке енергије којим се наведени потенцијал усмерава одговарајућим интензитетом можемо назвати *војном силом*. Облици испољавања војне силе кроз историју били су различити и они еволуирају од класичног оружаног насиља до широког спектра неоружаних облика – војних притисака. Иако је Повељом ОУН употреба силе у међународним односима забрањена и представља злочин против човечности, крајем 20. и почетком 21. века вођено је јако много ратова и оружаних сукоба и безброј различитих неоружаних облика испољавања војне силе. Иако чланице Савета безбедности ОУН, настоје да употреба војне силе мора бити легализована одговарајућом одлуком СБ ОУН, скорашња пракса показује да је у одређеним условима и односима снага на светској политичко-војној сцени могуће употребити војну силу и без мандата ОУН. Може се уочити тенденција да се употреба војне силе, пред домаћим и светским јавним мњењем, оправдава потребом заштите широког спектра универзалних цивилизацијских вредности: „остваривање слобода, заштита и ширење демократије, хуманитарни разлози, борба против тероризма“ и сл. С обзиром на тренутно стање и капацитете СБ ОУН, однос светске заједнице према земљама носиоцима испољавања војне силе у

12) Исто.

13) Исто.

међународним односима зависи, пре свега, од става – арбитража (политике и интереса) светских моћника које се испољава у процесу доношења или блокирања резолуција у СБ ОУН. Тако на пример „Чланице са правом вета (у ОУН) могу одлучивати и о учлањењу, суспендовању и искључивању чланица. Давањем права вета неким чланицама правне моћи једних чланица у односу на друге престају да буду једнаке (и у односу на УН). На овај начин доводи се у питање основни принцип правне једнакости држава (чланица)“¹⁴. Испољавање војне силе у међународним односима је саставни део широког спектра понашања и активности у реализацији тзв. политике са позиције силе. Облици војне силе се по правилу испољавају у завршној фази тог процеса или упоредо са економским и политичким (као најбитнијим али не и јединим) облицима притиска, блокада, изолација, уцењивања, санкција и др. Сви наведени облици су међусобно синхронизовани и усмерени ка остваривању основног циља - наметање своје воље и присиљавање другог субјекта да измени или одустане од реализације својих циљева. Обзиром да је оружана употреба војне силе барем формално-правно забрањена међународним прописима, као и да такви облици испољавања захтевају знатно трошење ресурса (новца), општа је тенденција да се остваривање основног циља реализује неоружаним облицима испољавања војне силе, а да се оружани облици користе као крајње средство, уколико економски, политички и остали облици притисака не уроде плодом. Неоружани облици испољавања војног фактора – војне моћи су врло разноврсни са тенденцијом еволуирања. У суштини, неоружани облици војног фактора – испољавања војне силе представљају упозорење или претњу противничкој страни у сукобу какве последице могу наступити уколико се не повинује интересима и циљевима земље која примењује силу тј. уколико не буде кооперативна. У том контексту може се поставити питање „да ли Република Србија има порекло војне неутралности које се може узети као основа за њен статус, и сматрати се прекретницом која је одвела у неутралну политику?“¹⁵ Прецизније речено од великог је значаја изучавати неоружане облике угрожавања безбедности државе јер „дестабилизацијом безбедности на било ком нивоу настаје стање у међународним односима у коме се све више доводи

14) Игор Јанев, *Међународно право и међународни односи*, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 59.

15) Миле Ракић, Хагица Бериша, „Однос Руске Федерације, САД и НАТО према војној неутралности Републике Србије“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2016, стр. 268.

у питање светски мир, настају нови глобалистички изазови, који прете да доведу до глобалних конфликта“.¹⁶

Оружани облици испољавања војног фактора – војне моћи су једно од средстава за достизање пројектованих националних (државних) циљева, представљају континуитет (наставак) неоружаног испољавања војног фактора у виду сукобљавања војних ефектива страна у сукобу који за последицу имају наношење губитака у људству и материјална разарања. Класични облици оружаног сукобљавања темеље се на искуствима Другог светског рата уз одговарајуће промене које су условљене променама чиниоца оружане борбе. Изражен је доктринарни приступ „исцрпљивања“ што има за последицу достизање пројектованих циљева у дужем временском периоду. Борбена дејства имају претежно позициони карактер, а евентуална предност једне од страна у материјално-техничком фактору надокнађује се односом према другим факторима. Што је земља економски развијенија, са достигнутим високим степеном научног и технолошког развоја то је њено удаљавање од класичног приступа оружаним сукобима све веће и обратно. Савремени облици оружаног сукобљавања су посебно дошли до изражаја у последњој деценији 20. и почетком 21. века. Карактерише их изразита диспропорција у техничкој опремљености и војној снази сукобљених страна. Наведени сукоби се карактеришу потребом за великом количином информација, великим утрошком материјалних ресурса – енергије што их чини врло скупим. Трају релативно кратко, имају тенденцију даљег скраћивања и у суштини се све више свode на Клаузевицеву „главну битку“ у савременим условима, поготово у условима сукобљавања светског моћника са неком неразвијеном земљом. Овакав приступ употреби војне силе се показао врло ефикасним и доживео пуну афирмацију у случају сукоба организованих војних ефектива страна у сукобу. Проблем, који се све више може идентификовати као карактеристика савремених оружаних сукоба, је експлоатација ефеката главне битке, послератна стабилизација и деактивирање ангажованих војних снага у оружаном сукобу. То посебно долази до изражаја у сукобима са израженим екстремизмом (верским, идеолошким и др.) када сукоби после главне битке (уништења центра моћи противника) пређу у форму потпуне нелинеарности, асиметричних сукоба и поприме карактеристике

16) Горан Буцак, Миле Ракић, „Одрживост институционалних капацитета Републике Србије у условима глобализације“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2015, стр. 222.

терористичких дејстава. Упркос високо развијеној, софистицираној и моћној техници највећи проблем представља идентификација противника и његовог новог центра гравитације што је све учесталији део посла државне политике и интереса великих и економски развијених држава.

ЛИТЕРАТУРА

- Буцак Горан, Ракић Миле, „Одрживост институционалних капацитета Републике Србије у условима глобализације“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2015.
- Доктрина Војске Србије, *Службени гласник РС*, бр. 44/2010.
- Доктрина Војске Србије, 2010, Пречишћен текст закључно са изменама из: *Службени гласник РС*, бр. 104/2009 које су у примени од 01/01/2010.
- Јанев Игор, *Међународно право и међународни односи*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Ракић Миле, Бериша Хатица, „Однос Руске Федерације, САД и НАТО према војној неутралности Републике Србије“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2016.
- Ракић Миле, Јовашевић Драган, *Изазови демократији*, Институт за политичке студије, Београд, 2011.
- Симић Милосав, *Савремени међународни односи и рат*, ВИНЦ, Београд, 1988.
- Форца Божидар, „Тенденције у развоју војног фактора међународних односа“, *Научна изграђеност и чиновници војне стратегије*, Институт ратне вештине, Београд, 2001, ВИЗ, Београд, 2001.
- Nuechterlein E Donald., „United States National Interestsina Restructuret world“, *America Recommitet*, Lexington: University Press of Kentucki, 1991.

Mile Rakic

INFLUENTIAL FACTOR FOR ACCOMPLISHMENT OF NATIONAL INTERESTS OF REPUBLIC OF SERBIA
- Regarding a Political-Security Aspect -

Resume

Determination of national interests has a strategic-political meaning for one state. In the process of determination of the national interests there are interlinked economic, ideological, military, cultural and other changeable and non-changeable factors. The accomplishment of the national interests makes the states to engage into the contacts with other states and within this process there might appear the conflicts in case that one or more interests of one state interfere with the interests and objectives of other state. Therefore the protection of the national interests is a very important issue. The states organize the protection of their national interests through building national security systems. Rational and realistic determination of the national interests and protection mechanisms is an important element of stability of the state and international community. Besides this, the status of any projected state capability does not depend that much on the capability of the state's own interests to project the security capacity and its power as much as it depends on the relative impact of its capability on the surrounding in which it gets projected. Therefore, the analysis of some current status of the state security capacity and its military power in particular should be done on the basis of a large scale of comprehension of this issue in question and also in the context of international geopolitical and security environment. On highest levels of decision making, that is, on the level of democratic government in one state there is developed a categorical comprehension that contemporary threats for national security cannot be neutralized by military action only, but that there is the need for a joint action of all elements of the state government. An approach to national security which implies the engagement of all ministries in the government belongs to the approach of

national effects which is based on a broad concept of traditional understanding of security. In line with such concept the objective is an aspiration to find permanent solution to destroy security threats through the change of the pattern of some enemy's behaviour all the way up to reaching the final objective – the belief in the system and system solutions without opting for military conflicts. Therefore, it is clear that the military contribution to the approach based on national effects decreases with the beginning of implementation of the groups of demands of higher level, although the tasks of creation of safe working environment for the state institutions is a key precondition and it can be secured only with the help of the military power. This could involve determination of the activities of the military powers inside and around the zone of the operation making as well as efficient deterring of potential enemies from any activity which interferes with the creation and maintenance of a stable security system. In the words of mathematicians, within this paradigm there is presented an emergent need of the state to have effective military power as one of elements of national security equation.

Keywords: state, security, defense, politics.

---

* Овај рад је примљен 26. 09. 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 25. 11. 2016. године.